

CONSILIUL NAȚIONAL AL ORGANIZAȚIILOR DE
PENSIONARI ȘI AL PERSOANELOR VÂRSTNICE

Excluziunea socială a persoanelor vârstnice

Larisa SIMION

Martie, 2022

CUPRINS

1. Introducere.....	3
2. Îmbătrânirea populației.....	5
3. Excluziunea socială a persoanelor vârstnice – noțiuni generale.....	8
4. Sărăcia și singurătatea – factori cheie în excluziunea socială.....	11
5. Concluzii și propuneri.....	17
6. Bibliografie.....	22

Capitolul 1

Introducere

Într-o societate aflată în plin proces de îmbătrânire, calitatea vieții persoanelor vârstnice trebuie să devină o prioritate bazată pe solidaritate și respect. Este vital ca relația dintre vârstnici și celelalte categorii de persoane, indiferent de vârstă, să fie una strânsă pentru ca societatea să evolueze pe o treaptă ascendentă. Integrarea lor socială și o viață demnă presupune un ajutor conferit de către serviciile sociale specifice acestui segment de populație care, în multe dintre cazuri, sunt deficitare în România la fel ca în multe alte țări.

În aceeași măsură, unele fenomene sociale care pot sta la baza excluziunii sociale a varstnicilor sunt sărăcia și singurătatea aflate într-o relație strânsă și care s-au amplificat în ultimii ani.

Calitatea vieții vârstnicilor se diferențiază, într-o anumită măsură, de cea a categoriilor mai tinere. La vârsta a treia, conform perspectivei vârstnicilor, importante pentru calitatea vieții sunt sănătatea și capacitatea funcțională, sentimentul independenței și al controlului asupra propriei vieți, participarea socială, relațiile între generații în interiorul familiei, suportul social, nivelul de trai, dar și elemente care țin de spiritualitate, sănătate mentală, mediu și siguranța vecinătății.

Importanța acestor elemente în viața oamenilor în vârstă variază în funcție de măsura în care nevoile lor sunt îndeplinite și de tipul de probleme cu care se confruntă: pentru cei cu boli cronice, sănătatea tinde să fie cea mai importantă sursă a calității vieții, pentru categoriile aflate în sărăcie, nivelul de trai poate deveni fundația calității vieții.¹

Cercetarea sociologică actuală evidențiază o analiză de documente prin intermediul căreia se dorește pe de o parte, identificarea factorilor care conduc către unele deficiențe existente la nivelul relației dintre vârstnici și autoritățile

¹ Institutul de Cercetare a Calității Vieții, 2021.

statului, răspunzătoare pentru excluziunea socială a acestora; pe de altă parte, se aduce în discuție noi modalități de incluziune socială, menite să înlăture fenomenul sociologic de ageism².

² Discriminarea persoanelor vârstnice pe criteriul vârstei.

Capitolul 2

Îmbătrânirea populației

Îmbătrânirea demografică nu trebuie confundată cu „îmbătrânirea biologică” sau „îmbătrânirea psihologică”, care se referă la îmbătrânirea organismului uman, însoțită sau nu de degradarea proceselor și funcțiilor psihice (gândire, memorie, atenție, concentrare, rezistență la stres etc.), ca urmare a înaintării în vârstă a unei persoane sau grup de persoane.

Îmbătrânirea demografică se referă la modificarea structurii populației pe vârste în favoarea vârstelor înaintate (65 de ani și peste) ca pondere în populația totală, în detrimentul vârstelor tinere, ca tendință fermă și de lungă durată. Cele mai „îmbătrânite” populații din lume sunt cele din Japonia (ponderea populației de vârstnice este de 20% în total populație), SUA, Rusia, Italia, Germania. În prezent Europa este cel mai îmbătrânit continent.³

Conform Institutului Național de Statistică, procesul de îmbătrânire demografică s-a adâncit, comparativ cu 1 ianuarie 2020 remarcându-se creșterea ponderii populației vârstnice (de 65 ani și peste). Indicele de îmbătrânire demografică a crescut de la 120,8% (la 1 ianuarie 2020) la 123,9% persoane vârstnice la 100 persoane tinere (la 1 ianuarie 2021).

Ponderea populației de 0-14 ani în total populație a înregistrat o scădere de 0,1 puncte procentuale (de la 15,7% în 2020 la 15,6% la 1 ianuarie 2021), în timp ce ponderea populației de 65 ani și peste în total populație a înregistrat o creștere de 0,4 puncte procentuale (de la 18,9% în 2020 la 19,3% la 1 ianuarie 2021). Astfel, raportul de dependență demografică a crescut de la 53% (la 1 ianuarie 2020) la 53,6% persoane tinere și vârstnice la 100 persoane adulte (la 1 ianuarie 2021).⁴

³ Rotariu, 2009; Netedu, 2016; Jemna, 2017.

⁴ Institutul Național de Statistică, *Îmbătrânirea demografică a populației României continuă să se accentueze*, 2021.

„România continuă să fie o țară de emigrare, fenomenul de emigrare constituind cea de a doua cauză principală a reducerii populației țării. Soldul migrației internaționale în anul 2020 a fost negativ, numărul emigranților depășind numărul imigranților cu aproape 29.000 persoane. În cursul anului 2020, bărbații au emigrat într-o proporție mai mare decât femeile (54,1%). Și în rândul imigranților, bărbații au fost majoritari (60,5%)”, arată datele INS.

Potrivit ONU, la nivel mondial, populația de peste 60 de ani este estimată să ajungă la 1,4 miliarde în anul 2030. La nivel european, speranța de viață va atinge, în 2050, valoarea medie de 81 de ani la femei și 75 de ani la bărbați. Uniunea Europeană, în ansamblu, se confruntă cu o îmbătrânire a populației, potrivit prognozelor până în anul 2080, aproape 30% din cetățeni vor avea vârsta de 65 de ani sau peste acest prag.⁵

Și în România, potrivit aceluiași studiu, segmentul populației vârstnice va înregistra o tendință accelerată de creștere. Dacă în 1990, persoanele în vârstă de 60 de ani și peste această vârstă reprezentau 10,3% din totalul populației, pentru anul 2080 se preconizează un procent de peste 21,8%. Conform raportului INSSE de la 1 ianuarie 2021, în România trăiesc peste 3,8 milioane de persoane cu vârsta peste 65 de ani.

În România, persoanele vârstnice sunt beneficiare ale măsurilor de protecție socială susținute de sistemul de asigurări sociale care acoperă riscul de bătrânețe prin pensii, și de măsurile de asistență socială pentru situații de dificultate sau vulnerabilitate individuală, ca dizabilitatea, situațiile de dependență, sărăcia.⁶

Luând în considerare fenomenul îmbătrânirii populației este necesară o atenție sporită asupra nevoilor speciale și problemelor cu care se confruntă persoanele în vârstă (în special în ceea ce privește riscul sărăciei și excluziunii sociale) deoarece analiza acestuia poate conduce, atât către o conștientizare

⁵ Comisia Europeană, 2021.

⁶ Ministerul Muncii și Protecției Sociale, s.a.

asupra efectelor nocive și a definerii fenomenului, cât și importanța identificării unor soluții optime în fața discriminării (ageism).

Capitolul 3

Excluziunea socială a persoanelor vârstnice – noțiuni generale

Excluziunea socială sau marginalizarea socială a persoanelor vârstnice, își face simțită prezența în multe dintre societățile actuale, astfel încât este necesară studierea acestui fenomen în scopul identificării unor soluții eficiente pentru persoanele vârstnice.

Termenul de „excluziune socială”⁷ a apărut la sfârșitul anilor 1980 – începutul anilor 1990. În altă ordine de idei, termenul de „incluziunea socială” este unul recent. Documentele de politici ale instituțiilor comunitare, precum „Cartea Verde asupra Politicii Sociale Europene: Opțiuni pentru Uniune” (1993), menționa combaterea excluziunii sociale ca linie de politică publică. În mediul academic din acei ani, incluziunea încă nu era un termen des folosit, fiind încă utilizați termeni precum „integrare” sau „inserție” în cadrul analizei politicilor de combatere a excluziunii sociale.⁸

Momentul de referință pentru introducerea termenului de „incluziune socială” l-a constituit întrunirea Consiliului European de la Lisabona în anul 2000, prilej prin intermediul căruia a și fost lansată o strategie a Uniunii Europene, având drept orizont anul 2010, cunoscută ca „Procesul” sau „Strategia Lisabona.”⁹

În prima parte a anilor 1990, excluziunea și incluziunea socială au fost integrate în toate politicile Uniunii Europene, începând cu Tratatul de la Maastricht și protocoalele sale anexe, reforma obiectivelor Fondului Social

⁷ Arpinte, D., Baboi, A-S., Cace Tomescu, C., (Doboș) Stănescu, I, 2008.

⁸ Rodgers, 1995, apud. Arpinte, D., Baboi, A-S., Cace TOMESCU, C., (DOBOȘ) STĂNESCU, I, 2008.

⁹ Strategia Lisabona (Agenda Lisabona/ Procesul Lisabona) reprezintă un set de obiective, domenii prioritare de acțiune, tinte și măsuri, pentru orientarea politicilor europene de creștere economică și ocupare a forței de muncă către realizarea obiectivului strategic al Uniunii Europene de a deveni cea mai competitivă și dinamică economie bazată pe cunoaștere.

European, documente ale Parlamentului European și Programele de Acțiune Socială ale Comisiei.¹⁰

De asemenea, „excluziunea socială se referă la factorii schimbători care au ca efect excluderea oamenilor de la participarea la interacțiunile sociale normale, practicile și drepturile societății moderne.

Sărăcia este unul dintre cei mai evidenți factori de acest tip, însă excluziunea socială se referă de asemenea la drepturi deservite inadecvat de locuire, educație, sănătate și acces la servicii. Excluziunea socială afectează indivizi și grupuri, în special în funcție de mediile de rezidență (rural/urban) atunci când apar forme de discriminare și segregare; excluziunea socială evidențiază deficitele infrastructurii sociale și riscul creării și consolidării unei societăți separate , cu două fețe.”¹¹

„Procesul de incluziune socială reprezintă ansamblul de măsuri și acțiuni multidimensionale din domeniile protecției sociale, ocupării forței de muncă, locuirii, educației, sănătății, informării-comunicării, mobilității, securității, justiției și culturii, destinate combaterii excluziunii sociale și asigurării participării active a persoanelor la toate aspectele economice, sociale, culturale și politice ale societății.¹²”

Necesitatea studierii din perspectiva sociologică a acestui fenomen se evidențiază prin inițiative cu privire la combaterea discriminărilor.

Cea mai întâlnită formă de discriminări este cea pe criteriul vârstei, iar în acest caz persoanele vârstnice reprezintă categoria cel mai des vizată. Tocmai de aceea, evidențierea unor practici de prevenire asupra acestui segment de populație cu privire la marginalizarea socială denotă subiectul cel mai important al acestui studiu.

¹⁰ Ibidem.

¹¹ Comisia Comunităților Europene, 1993.

¹² Conform art. 6 din Legea nr. 292/2011 - Legea asistenței sociale.

Autoritățile care dețin în activitatea întreprinsă, dezvoltarea practicilor de incluziune socială pot ajuta printr-o comunicare mai eficientă, bineînțeles, și prin conștientizarea importanței identificării unor practici sociale asupra persoanele aflate într-o astfel de situație.

De asemenea, având în vedere prepondența utilizării internetului și a mijloacelor mass-mediei (presa scrisă, online) într-o eră a digitalizării, evidențierea metodelor de prevenție față de marginalizarea vârstnicilor poate avea loc într-un mod facil, cu costuri reduse și cu un impact puternic prin intermediul acestor căi de comunicare (rețele de comunicare online).

Sărăcia determină malnutriție, limitează accesul la îngrijiri, crește vulnerabilitatea la factorii de risc individuali sau de mediu. Orice persoană care își desfășoară activitățile de zi cu zi într-un trai precar și fără a avea acces la anumite căi de comunicare, la anumite resurse de informare sunt de la sine înțeles, lăsate în mediul în care trăiesc, fără a fi căutate sau ajutate. Lipsa de interes manifestată asupra vârstnicilor aflați în astfel de situații reprezintă un pas înapoi spre o dezvoltare a societății contemporane, care ar trebui să reprezinte o problemă majoră pentru anul 2022.

Necesitatea înlocuirii interacțiunii față în față cu interacțiunea la distanță presupune existența unor resurse, atât din partea beneficiarilor, cât și din partea profesioniștilor din domeniu, atât în materie de dispozitive disponibile (telefon, tabletă, calculator), cât și în materie de abilități de a le utiliza în mod curent.

Excluziunea socială aduce cu sine incertitudine și vulnerabilitate în rândul persoanelor vârstnice. La nivelul României, mulți dintre vârstnici rămân singuri, având o situație financiară precară. Sărăcia și singurătatea pot constitui elemente cheie ale acestui fenomen de marginalizarea în societatea contemporană.

Capitolul 4

Sărăcia și singurătatea – factori cheie în excluziunea socială

În cazul persoanelor vârstnice, dar și al celorlalte categorii sociale, fenomenul de excluziune socială este determinat de doi factori importanți: sărăcia și singurătatea. Factorii amintiți sunt esențiali în cercetarea modului în care marginalizarea socială își face simțită prezența în contemporaneitate. În aceeași măsură, rata sărăciei se află în corelație cu singurătatea.

Pe de o parte, sărăcia se împarte în două categorii: sărăcie relativă și sărăcie absolută. Sărăcia relativă este înțeleasă ca fiind situația unei persoane ale cărei resurse, în principal monetare, nu îi permit atingerea unui anumit nivel de bunăstare realizat de întreaga populație din țara respectivă. Sărăcia absolută rezultă din numărul persoanelor care nu-și pot permite un coș minim de consum.

Pe de altă parte, singurătatea poate fi definită ca o stare de neliniște pe care o simțim atunci când așteptările noastre în legătura cu relațiile sociale nu sunt îndeplinite în realitate. Ea nu este sinonimă cu a fi singur (mulți oameni au vieți singuratice, dar nu se simt singuri), iar faptul că există oameni în jurul nostru nu ne garantează lipsa singurătății.¹³

Analizată la nivel psihologic, singurătatea este asociată cu anxietatea socială (care pornește de la gânduri iraționale precum: „nu o să reușesc să comunic eficient și asta o să fie groaznic”, „sigur cei din jur mă vor respinge și vor crede despre mine că sunt o persoană inadaptată/ incultă”, „mai bine evit să merg decât să mă fac de rușine”), cu depresia (și aici pot fi prezente gânduri sub forma: „nu sunt suficient de bun pentru persoana de lângă mine”, „trebuie să pot să vorbesc cu cei din jur și sunt incapabil să fac asta”, „nu merit ca persoanele din jurul meu să mă asculte când îmi este greu”).

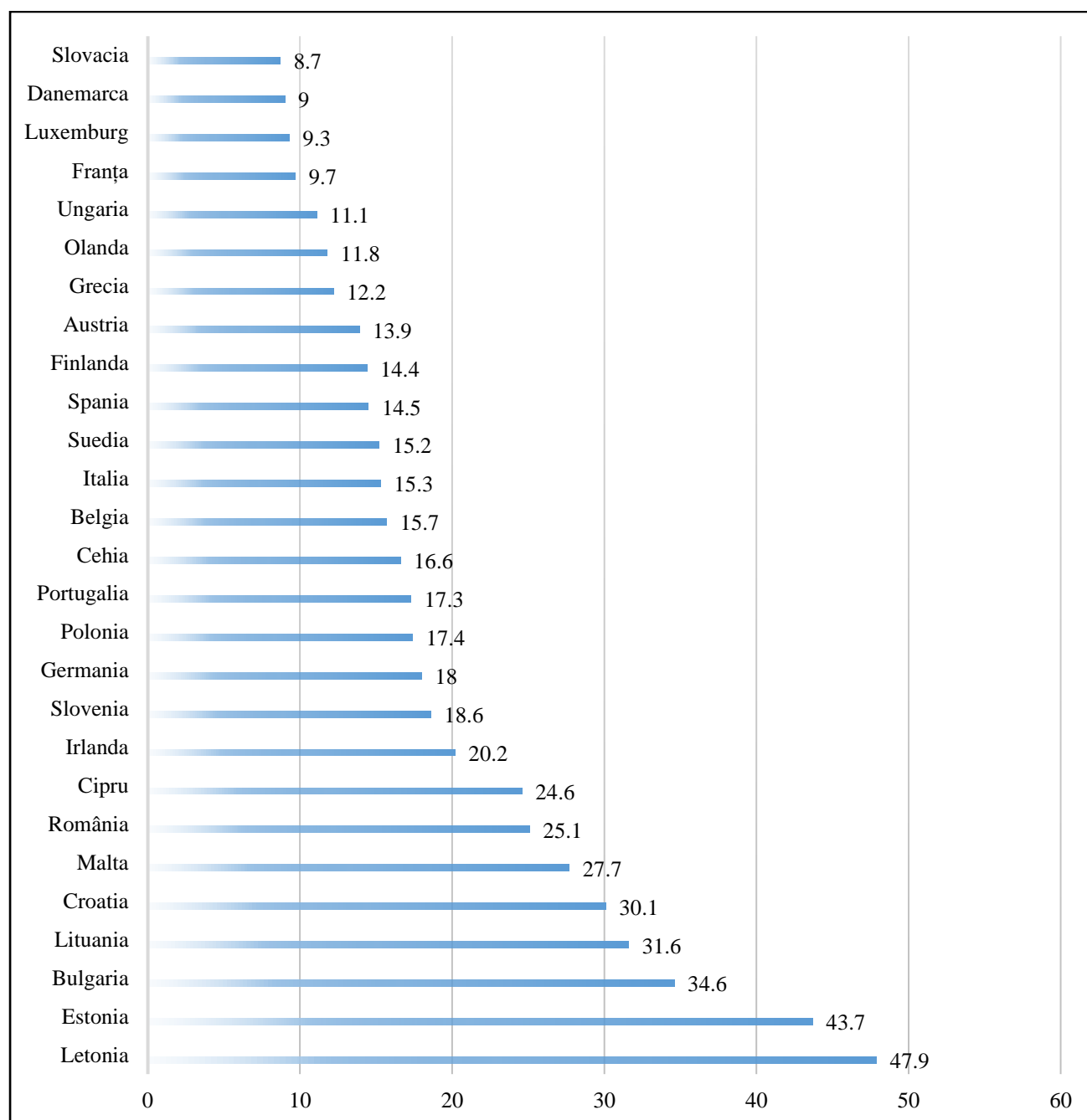
¹³ Roxana Petrus, *Singurătatea și izolarea socială*. s.a.

În alta ordine de idei, sociologii Zamfir și Cace (2020) susțin faptul că pandemia de Coronavirus a afectat majoritatea categoriilor de populație, impactul asupra calității vieții acestora fiind puternic, bazat pe o intensificare a nesiguranței zilei de mâine și printr-o neîncredere asupra autorităților statului, ținând cont de faptul că vârstnicii au nevoie de serviciile sociale venite din partea acestora.

În condițiile unei excluziuni digitale importante a vârstnicilor, această categorie de populație a experimentat dificultăți majore în accesarea informației medicale și a platformelor de vaccinare. Imposibilitatea de a participa la slujbe religioase în prima parte a pandemiei a afectat în special seniorii, atât în ceea ce privește componenta spirituală, cât și în cea socială, de suport și relaționare.¹⁴

¹⁴ Iuliana Precupețu (coordonator), Flavius Mihalache, Claudia Petrescu, Cosmina Elena Pop, Laura Tufă, Marian Vasile - *Calitatea vieții vârstnicilor. Tendințe și riscuri în contextul pandemiei*. Raport de cercetare, 2021.

Figura nr.1: Rata sărăciei pentru persoanele cu vârste ≥ 65 ani, la nivelul Uniunii Europene, în anul 2019.

Sursă: Iuliana Precupetu, *Calitatea vieții vârstnicilor. Tendințe și riscuri în contextul pandemiei Raport de cercetare, 2021, apud. Eurostat, 2019, ilc_li02.*

Notă: datele pentru Italia și Irlanda sunt pentru anul 2018.

Rata de sărăcie a vârstnicilor de 65 de ani și peste (25,1%) este similară cu cea a populației totale (23,8%). Conform datelor din figura 1, la nivelul Uniunii Europene, Slovacia prezintă cea mai mică rată de sărăcie (8,7%), în comparație

cu Letonia care deține o rată a sărăciei destul de crescută (47,9%). Interesant este faptul că România (25,1%) are o pondere aproximativ egală cu cea din Cipru (24,6%), iar țările din Vest (Germania, 18,0%, Belgia, 15,7%, Cehia, 16,6%) și cele nordice (Polonia, 17,4%) au ponderi aproximativ egale, în contextul în care societățile sunt destul de diferite, atât din punct de vedere al numărului populației vârstnicilor la nivel de stat, cât și al economiei propriu-zise. În general, pensiile îndeplinesc o funcție importantă, aceea de a ține vârstnicii deasupra pragului de sărăcie.

Condițiile materiale negative sunt percepute diferențiat în funcție de vârstă. România împărtășește un model valabil pentru majoritatea țărilor postcomuniste și se distanțează de țările mai dezvoltate unde, la vârstele înaintate, problemele de natură materială sunt în mai mică măsură prezente. În societățile dezvoltate, oamenii acumulează în ciclul vieții, pe parcursul perioadei active, resurse materiale suficiente (financiare și de avere) care îi pot proteja la vârsta a treia.

În țara noastră, persoanele de 50 de ani și peste au cea mai dificilă situație, iar cele de 65 de ani și peste sunt în mod special expuse problemelor materiale, datele indicând în cazul lor o situație negativă care rămâne relativ stabilă în timp. Majoritatea vârstnicilor trăiește într-o zonă de precaritate caracterizată de venituri scăzute (sub mediana venitului disponibil) și deprivare materială înaltă.

Cea mai mare parte a populației vârstnice nu are nevoile de bază acoperite, fiind nevoită să recurgă la amânare sau prioritizare, în condițiile în care orizontul de timp pe care îl au la dispoziție este în mod natural îngustat comparativ cu restul populației.¹⁵

¹⁵ Ibidem

Tabel nr. 1: Procentul persoanelor care întâmpină probleme în satisfacerea nevoilor materiale conform mediului de rezidență: rural/ urban, anul 2016.

MEDIUL DE REZIDENȚĂ	VÂRSTA			
	18-34	35-49	50-64	65+
Rural	61%	73%	72%	81%
Urban	46%	66%	65%	74%
Total	55%	69%	68%	78%

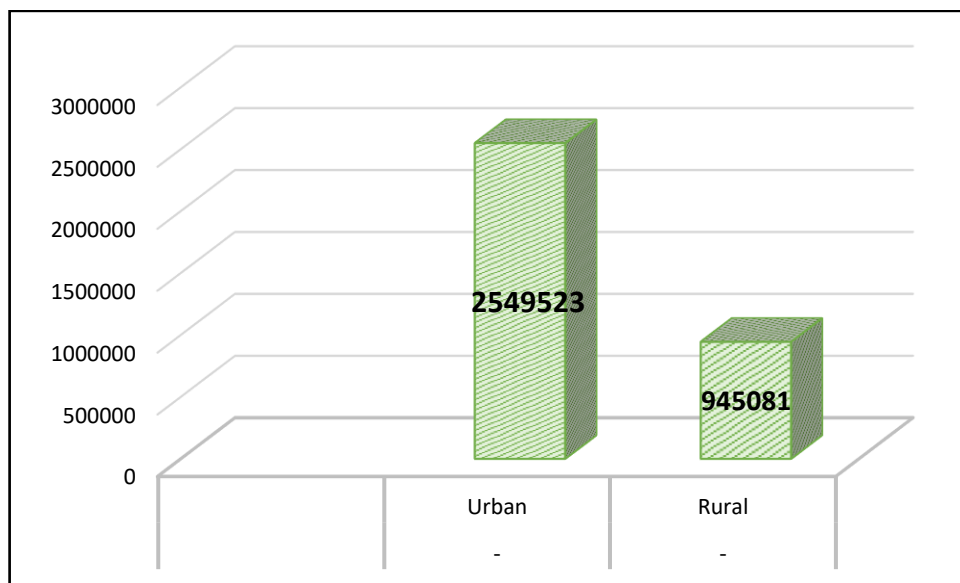
Sursă: Prelucrare CNOPPV, conform datelor expuse de Iuliana Precupețu în Raportul de cercetare, 2021.

Analizând datele din tabelul nr. 1 putem observa că 78% dintre vârstnici declară că au dificultăți în îndeplinirea nevoilor de bază comparativ cu 55% în populația tânără.

De altfel, interesant este faptul că procentul persoanelor aflate pe piața muncii este unul apropiat de cel al vârstnicilor când analizăm problematica satisfacerii nevoilor materiale; cu precădere, persoanele din mediul rural întâmpina probleme în comparație cu mediul urban.

Mediile de rezidență conferă o perspectivă interesantă când analizăm sărăcia. Conform tabelului de mai sus, procentul persoanelor care întâmpină probleme în satisfacerea nevoilor materiale este mai mare în cazul vârstnicilor care aparțin mediului rural, pe lângă cel urban. Bineînțeles, presupunem că unul dintre factorii care conduc către aceste procente poate fi educația – în unele locuri defavorizate, marginalizate din mediul rural, variabila educației (conform tabelului nr. 2).

Tabel nr 2: Populația școlară, pe niveluri de educație și medii de rezidență – anul 2020.

Sursă: Prelucrare CNOPPV, conform datelor expuse de Tempo INS, 2020.

Conform tabelului nr. 2, observăm că totalul persoanelor care au beneficiat de educație la nivelul anului 2022 (nivel primar, gimnazial, liceal, universitar etc), din mediul urban este de 2.549.523. În mediul rural, regăsim un număr mai mic al acestor persoane, mai exact, 945.081.

De aici, deducem faptul că lipsa de informație, de prevenție și de educație conduc către excluziune socială din simplul fapt că persoanele respective nu sunt pregătite să facă față provocărilor existente la nivelul societății actuale; aceste aspecte se reflectă și la maturitate, în cazul persoanelor vârstnice. Tocmai de aceea, considerăm a fi necesară consilierea părinților, pentru o bună educare a copiilor, fiind o soluție în fața excluziunii sociale, încă de la o vârstă fragedă, o modalitate de prevenție, eficientă ulterior, la vârsta a treia.

Capitolul 5

Concluzii și propuneri

Incluziune socială – o soluție în fața excluziunii sociale a vârstnicilor

➤ Ce este incluziunea socială?

Procesul de incluziune socială reprezintă ansamblul de măsuri și acțiuni multidimensionale din domeniile protecției sociale, ocupării forței de muncă, locuirii, educației, sănătății, informării-comunicării, mobilității, securității, justiției și culturii, destinate combaterii excluziunii sociale și asigurării participării active a persoanelor la toate aspectele economice, sociale, culturale și politice ale societății. (conform art. 6 lit. cc) din Legea nr. 292/2011 - Legea asistenței sociale).

Altfel spus, incluziunea socială reprezintă o soluție în fața repercusiunilor marginalizării sociale.

➤ Ce se înțelege prin protecție socială?

Protecția socială se definește în contextul principiilor, valorilor și tradițiilor ce guvernează relațiile sociale dintre indivizi, grupuri, comunități și instituții în statele Uniunii Europene și reprezintă un ansamblu de măsuri și acțiuni care au ca scop asigurarea unui anumit nivel de bunăstare și securitate socială pentru întreaga populație și în mod special pentru anumite grupuri sociale.

➤ Ce este un grup vulnerabil?

Grupul vulnerabil desemnează persoane sau familii care sunt în risc de a-și pierde capacitatea de satisfacere a nevoilor zilnice de trăi din cauza unor situații de boală, dizabilitate, sărăcie, dependență de droguri sau de alcool ori a altor situații care conduc la vulnerabilitate economică și social. (conform art. 6, lit. p) din Legea nr. 292/2011 - Legea asistenței sociale).¹⁶

¹⁶ Programul operațional: *Incluziune si demnitate sociala*, 2021-2027.

Având în vedere subiectul actual, aducem în discuție câteva puncte de vedere pe care le considerăm importante în a exemplifica unele soluții optime menite să confere sprijin persoanelor vârstnice, mai exact:

În primul rând, „Strategia națională privind incluziunea socială și reducerea sărăciei pentru perioada 2021-2027,, reprezintă un proiect prin intermediul căruia se intenționează stoparea marginalizării/excluziunii sociale a persoanelor defavorizate, cu precădere a vârstnicilor. Strategia fixează în cadrul Planului său noile direcții și măsuri în contextul unei arhitecturi solide a obiectivelor asumate, construite în jurul unui obiectiv general care propune ca, până în anul 2027, numărul de persoane expuse riscului de sărăcie sau excluziune socială să fie redus cu cel puțin 7% față de anul 2020.¹⁷

Analizând fenomenul „sărăciei” (un factor important în dezvoltarea excluziunii din partea autorităților guvernamentale și locale, a mediului non-guvernamental și al societății civile), se identifică măsuri continue de eradicare, adaptate însă permanent la noile valențe și factori de influență ale celor două fenomene. Strategia amintită anterior¹⁸ analizează faptul că inegalitatea veniturilor se află în strânsă legătură cu sărăcia, distribuția veniturilor și, în general, a averii, fiind una dintre cauzele cele mai importante care explică persistența sărăciei relative.

Politicile sociale amintite în Strategie sunt următoarele:

- creșterea participării pe piața muncii a categoriilor vulnerabile;
- oferirea sprijinului financiar adecvat pentru persoanele cu dizabilități în risc de sărăcie sau excluziune socială;
- protejarea persoanelor vârstnice aflate în risc de sărăcie sau excluziune socială – obiectivul este ca până în anul 2027 să se obțină reducerea

¹⁷ GUVERNUL ROMÂNIEI HOTĂRÂRE (2022) pentru aprobarea *Strategiei naționale privind incluziunea socială și reducerea sărăciei pentru perioada 2022—2027*.

¹⁸ Ibidem.

numărului persoanelor dezavantajate cu minim 7% față de valoarea de referință aferentă anului 2020.

- dezvoltarea serviciilor sociale trebuie integrată într-o politică coerentă incluzivă și proiectată să sprijine persoanele în cadrul familiilor și al comunităților, cu atât mai mult în contextul procesului de regionalizare și descentralizare administrativă și financiară.

În al doilea rând, ceea ce pare să aibă, totuși, un grad mare de specificitate este necesitatea realizării de investiții pentru digitalizare, care ar asigura accesul la anumite servicii sociale (de educație, de consiliere), chiar în absența interacțiunilor directe. Investițiile în digitalizare cuprind, atât investiții în dotările și echipamentele de lucru, cât și formarea personalului și suport oferit beneficiarilor pentru a avea acces la dispozitive care să permită comunicarea online.¹⁹

În al treilea rând, în vederea combaterii fenomenelor de izolare socială a vârstnicilor sau de singurătate, în țara noastră a fost înființată, în anul 2015, Asociația Niciodată Singur – Prietenii Vârstnicilor, cu sprijinul Fundației Principesa Margareta a României și «Les petits freres de Pauvres» (Franța).²⁰

Prin mobilizarea voluntară aceasta contribuie la îmbunătățirea calității vieții persoanelor vârstnice, la conștientizarea și responsabilizarea membrilor societății civile și a instituțiilor publice și la schimbarea percepției, atitudinii și comportamentului societății asupra persoanelor de vârstă a treia.

În septembrie 2021, cu prilejul *Zilei internaționale a persoanelor vârstnice*, s-a desfășurat cea de-a V-a ediție a conferinței naționale „Bune practici pentru o bătrânețe frumoasă”, organizată de Fundația Regală Margareta a României și Enayati Medical City. Evenimentul aduce în atenția publicului cele mai noi informații din domeniul senectuții, oferite de experți care activează în

¹⁹ Evaluarea rapidă a situației copiilor și familiilor, cu accent pe categoriile vulnerabile, în contextual epidemiei de covid-19 din România, Academia Romana, Unicef & all. 2020.

²⁰ AgerPres (2021) 1 octombrie - Ziua Internațională a Persoanelor Vârstnice (ONU).

sfera socială. Enayati Medical City este primul oraș medical construit după 1989 în România, un ecosistem medical care integrează elita furnizorilor de servicii medicale pentru a oferi cele mai bune soluții posibile pentru oncologie integrată și îngrijirea vârstnicilor. Enayati Medical City²¹ îmbină un centru integrat de oncologie și recuperare, și un centru de îngrijire pentru vârstnici, fiind un exemplu de bună practică pentru o viață cât mai liniștită pentru vârstnici.

În scopul reducerii efectelor excluziunii sociale propunem unele măsuri care pot facilita demersurile cu privire la diminuarea fenomenului de excluziune socială (fenomen care poate genera incertitudine și vulnerabilitate în rândul vârstnicilor):

- ✓ revizuirea politicilor de incluziune socială pentru o mai bună ajutorare a persoanelor vârstnice de către instituțiile statului;
- ✓ realizarea de investiții pentru digitalizare, în cadrul instituțiilor care au ca scop lucrativ protecția socială a persoanelor marginalizate; investițiile (achiziționarea de calculatoare, tablete) sunt menite să ajute personalul din aceste instituții să formeze grupuri de lucru în cadrul cărora persoanele vârstnice pot învăța cum se utilizează aceste aparate, cum pot trimite un e-mail sau să navigheze pe internet;
- ✓ realizarea de parteneriate interinstituționale, pentru a optimiza accesul la servicii farmaceutice, medicale, psihologice, IT, financiare și juridice;
- ✓ formarea suplimentară a personalului existent din instituții, precum primăriei, consiliului județene în ceea ce privește noile strategii de înlăturare a excluziunii sociale, ca un sprijin pentru vârstnici;
- ✓ creșterea participării pe piața muncii a lucrătorilor vârstnici, având ca scop integrarea acestora;
- ✓ demararea unor seminarii pentru definirea termenilor de „excluziune socială”, „sărăcie”, „singurătate”, „incluziune socială” etc. din punct de vedere cronologic,

²¹ Ibidem

fiind prezentate exemple de date sociologice și scrieri concrete din trecut până în prezent. Seminariile au menirea de a prezenta soluțiile ce stau la baza incluziunii sociale; acestea pot fi organizate de către direcțiile de asistență socială, primăriile fiecărui județ din România, dar și de către cea a Municipiului București;

✓ pregătirea unor proiecte bazate pe prevenție în ceea ce privește marginalizarea socială de către diverse instituții ale statului (primării, instituții de cercetare, Poliția Română etc) și care să fie prezentate într-un mod cât mai transparent în mass-media;

✓ conștientizarea utilității practicilor digitale în societatea actuală, prin diverse campanii online care ar putea ajuta la identificarea persoanelor vârstnice aflate în situații de excluziune socială.

În concluzie, necesitatea studierii din perspectivă sociologică a diferitelor discriminări desemnate de factorii amintiți anterior, denotă importanța prevenirii. Cea mai întâlnită formă de discriminare este cea bazată pe criteriul vârstei, iar în acest caz persoanele vârstnice reprezintă categoria cel mai des vizată.

Pe de o parte, excluziunea socială reprezintă o problemă care conduce spre discriminarea persoanelor vârstnice, pe de altă parte, incluziunea socială vine cu soluții care conduc spre o diminuare a marginalizării și la o mai bună colaborare între vârstnici și instituțiile statului. Persoanele vârstnice nu au nevoie doar de îngrijire fizică, ci în calitate de indivizi ai acestei societăți, vârstnicii trebuie să își expună nevoile, să discute despre problemele lor și să participe activ la propria lor îngrijire.

Capitolul 6

Bibliografie

- HOTĂRÂRE de Guvern, Ministerul Muncii Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice (2022) *pentru aprobarea Strategiei naționale privind incluziunea socială și reducerea sărăciei pentru perioada 2022—2027*. Online disponibil pe: 0359 BIS BT: Macheta P1 pepi.qxd (mmuncii.ro) Accesat la data 20.03.2022;
- ICCV &all.(2020) *Evaluarea rapida a situatiei copiilor si familiilor, cu accent pe categoriile vulnerabile, in contextual epidemiei de covid-19 din Romania*. Online disponibil pe: <https://www.unicef.org/romania/media/2221/file/EVALUAREA%20RAPID%C4%82%20A%20SITUA%C8%9AIEI%20COPIILOR%20%C5%9EI%20FAMILIILOR,%20CU%20ACCENT%20PE%20CATEGORIILE%20VULNERABILE,%20%C3%8EN%20CONTEXTUL%20EPIDEMIEI%20DE%20COVID-19%20DIN%20ROM%C3%82NIA.pdf> Accesat la data de 15.03.2022.
- ICCV (2021) *Calitatea vieții vârstnicilor. Tendințe și riscuri în contextul pandemiei* Raport de cercetare. Online disponibil pe: <http://www.iccv.ro/wp-content/uploads/2021/04/Raport-CV-varstnici-.pdf> Accesat la data de 12.03.2022.
- LEGEA nr.116 din 15 martie 2002 *privind prevenirea și combaterea marginalizării sociale*. Online disponibil pe: <https://tinyurl.com/ycc7z6nz> [Accesat la data de 15.03.2022];
- Ministerul Investițiilor și Proiectelor Europene (2020) *Sinteza programului operational - Incluziune si demnitate sociala*. Online disponibil pe: <https://mfe.gov.ro/wp-content/uploads/2020/07/abb8f40148bd49e2fde9e32a6030f50f-1.pdf> Accesat la data de 01.03.2022.
- Ministerul Muncii Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice (2015) *Strategia națională privind incluziunea socială și reducerea sărăciei 2015-2020*. Online disponibil pe: https://servicii-sociale.gov.ro/source/strategii/StrategyVol1RO_web.pdf Accesat la data de 28.02.2022
- STRATEGIE NAȚIONALĂ din 30 martie 2022 *privind incluziunea socială și reducerea sărăciei pentru perioada 2022-2027*. Online disponibil pe: STRATEGIE 30/03/2022 - Portal Legislativ (just.ro) [Accesat la data de 20.03.2022